

Peter Blouner
Anna Skov Fougts
Karin Lademann
Bodil Wöhnert

Folkebiblioteket år 2030

Scenarier
om folkebiblioteket
og bibliotekarrollen

Projekt udarbejdet i et samarbejde mellem
Bibliotekarforbundet og Bibliotekarforbundets Faggruppe
for Referencearbejde februar 2004

Indholdsfortegnelse

	Side
Indledning	3
Projektorganisationen	4
Projektgruppens medlemmer.....	4
Punktnedslag i biblioteksudviklingen i udlandet	5
Finland.....	5
England/Storbritannien.....	6
Tyskland	8
Holland	10
Singapore	11
USA.....	12
International Network of Public Libraries	13
World Summit on the Information Society (WSIS)	13
Litteratur og referencer	14
Tendenser i dansk biblioteksudvikling omkring årtusindskiftet	16
Litteratur.....	20
Visioner om fremtidens samfunds- og biblioteksudvikling - udvalgte tendenser	22
Litteratur.....	25
4 scenarier for Folkebiblioteket 2030	26
Baggrund.....	27
A: Oplevelsens sted.....	29
B: Udviklingsvejen.....	31
C: Tomhedens plads	33
D: Holdepladsen	35
Bibliotekarrollen – kompetencerne og uddannelsen	37
Oplevelsens sted.....	37
Udviklingsvejen.....	37
Tomhedens plads	37
Holdepladsen.....	37
Nye krav til uddannelsen?.....	39
Sammenfatning	40
Litteraturliste til yderligere inspiration	42

Indledning

Informationssamfundet har stor betydning for den måde hvorpå befolkningen holder sig informeret. Mængden af informationer er steget kraftigt, og adgangen til de elektroniske informationer er blevet lettere i og med at store dele af den danske befolkning selv har Internet-adgang i hjemmene.

Kommer dette til at ændre den måde, hvorpå den danske befolkning vil bruge de ydelser bibliotekerne stiller til rådighed?

Også internationalt gør man sig tanker om, hvordan fremtidens folkebibliotek ser ud, og hvilken rolle det kommer til at spille. Der udvikles strategier og handlingsplaner, og man skuer ind i fremtiden for at være på forkant med udviklingen.

Bibliotekarforbundet gav i foråret 2003 Bibliotekarforbundets Faggruppe for Referencearbejde i opdrag at forestå et projekt om folkebibliotekets samfundsmæssige og politiske rolle, og hvilke opgaver det forventes at folkebiblioteket skal løse. Hvordan ser folkebiblioteket ud i fremtiden helt bogstaveligt? Er det fortsat et fysisk forankret sted - eller bliver folkebiblioteket en central institution 'derude' i cybersamfundet?

Og hvilke krav stiller dette til bibliotekaren og faget som sådan?

Der blev i løbet af sommeren nedsat en projektgruppe. En projektbeskrivelse blev udarbejdet og tiltrådt af Bibliotekarforbundets hovedbestyrelse oktober 2003, og en rapport forventedes at foreligge i februar 2004.

Projektgruppen valgte at benytte sig af scenarieteknikken. Gennem research og litteraturstudier har vi forsøgt at afdække visioner og bud på fremtiden i samfundet generelt og i biblioteksverdenen i særdeleshed. Derefter afholdt vi et fokusgruppeseminar, hvor fagets folk fik mulighed for at give deres bud på en udvikling. På baggrund af fokusgruppens udsagn har vi udarbejdet 4 scenarier for fremtidens folkebibliotek, og sluttelig forsøger vi at udlede kravene til de faglige kompetencer og til bibliotekarrollen.

En stor tak skal lyde til alle de engagerede aktører ved fokusgruppeseminarer. De gik til opgaven med visioner og god fornemmelse for realiteter og tendenser. Også tak til lektor Michael Kristiansson, Danmarks Biblioteksskole, for god hjælp til afvikling af fokusgruppeseminarer.

Vi håber med den foreliggende rapport at have leveret indspark og provokationer til en debat om folkebibliotekets fremtid og den rolle bibliotekarerne vil komme til at spille.

Februar 2004

Peter Blouner, Anna Skov Fougth, Karin Lademann og Bodil Wöhnert

Projektorganisationen

Bibliotekarforbundet er repræsenteret ved kommunikationschef Jesper Laursen og biblioteksstuderende Peter Blouner.

Bibliotekarforbundets Faggruppe for Referencearbejde er repræsenteret ved Karin Lademann og Bodil Wöhnert.

Projektgruppens medlemmer

Peter Blouner

Er i færd med den afsluttende eksamen til cand. scient. bibl. ved Danmarks Biblioteksskole. Studentermedarbejder i Bibliotekarforbundets sekretariat.

Anna Skov Foug

Cand. scient. bibl. (2003). Ansat som filialleder ved Centralbiblioteket i Esbjerg. Medlem af Referencefaggruppen

Karin Lademann

Cand. scient. bibl. Ansat som leder af biblioteks- og informationsvirksomheden hos PricewaterhouseCoopers, Hellerup.

Medlem af Referencefaggruppens bestyrelse

Bodil Wöhnert

Bibliotekar. Ansat som referencebibliotekar ved Centralbiblioteket i Esbjerg.

Medlem af Referencefaggruppens bestyrelse

Punkt nedslag i biblioteksudviklingen i udlandet

De nedenfor nævnte visioner og strategier i udlandet vedrørende begrebet "Fremtidens Folkebibliotek" baserer sig på research foretaget i løbet af efteråret 2003.

Finland

Man kan godt komme til at glemme Finland, som det ligger dér højt oppe mod nord. Men det bør man ikke, i hvert fald ikke, når emnet er bibliotekernes rolle i informationsfundet og mulige tiltag til forbedring af befolkningens informationskompetencer.

Mange vil nok sige Nokia i samme åndedrag som Finland - og netop Nokia er en af hovedårsagerne til, at Finland er et af verdens p.t. mest spændende lande at udforske, når talen falder på informationssamfundets muligheder og konsekvenser.

I deres bog fra 2002: *The information society and the welfare state : the Finnish model* undersøger og beskriver sociologerne Manuel Castells og Pekka Himanen hvordan Finland på rekordtid har udviklet sig til at blive en eksponent for en ny vækstøkonomi baseret på informationssamfundet. Et tæt samarbejde mellem staten, forretningslivet og civilsamfundet nævnes som den primære grund, men også en langsigtet forskningspolitik har været vigtig.

Finland havde på et tidspunkt ikke færre end 815 telefonselskaber, og med denne særlige informations- og kommunikationsinfrastruktur var og er Nokia konstant nødt til at være innovative og på forkant af udviklingen.

Det heldige er at resten af samfundet i det store og hele har fulgt med. Netop innovationsevnen er ifølge Castells og Himanen det, der adskiller vindere fra tabere i informationssamfundet.

Sammen med et begrænset velfærdssamfund, som godt nok sikrer gratis uddannelse, men slet ikke er på niveau med det danske, udfordres og udvikles befolkningen til, hvad forfatterne kalder en 'hackerkultur', som netop kendetegnes ved en udbredt innovationsevne. Man behøver blot nævne styresystemet Linux, som også stammer fra Finland.

I lyset af ovenstående er det derfor ikke overraskende at der for tiden også sker en hel masse på biblioteksområdet i Finland.

Det startede med en ny bibliotekslov i 1998. På mange punkter ligner den til forveksling den lov, som Danmark fik i 2000 og der er næppe tvivl om, at der i udviklingsarbejdet med den danske lov er blevet kastet et blik eller to mod nord. Den finske lov fik dog ikke helt indarbejdet en række af de mere fremsynede paragraffer, som den danske lov har. Derfor ser man nu i Finland, at der udarbejdes en række rapporter startende med *Finnish Library Policy Programme 2001-2004* og senest resulterende i *Library Strategy 2010 – Policy of the Finnish Ministry of Education for ensuring access to knowledge and culture*.

Særligt sidstnævnte rapport er interessant set med danske øjne, fordi den indeholder en række visioner, som ligger fint i forlængelse af den gældende danske bibliotekslov og det evalueringsarbejde af selv samme, som foregår p.t.

Udgangspunktet er, at det traditionelle bibliotek er fundamentet for informationskompetence:

- Evnen til at søge i både trykte og elektroniske ressourcer
- Evnen til at evaluere og sammenligne forskellige informationskilder
- Evnen til at anvende viden til eget brug

Udviklingen af hybride biblioteker er nødvendig; og en fuldstændig inddragelse af mulighederne for virtuelle biblioteker omtales som helt essentiel for bibliotekernes overlevelse i det hele taget.

Samtidig bliver det sociale aspekt af biblioteksrummet sjovt nok også vigtigere.

Udgangspunktet er udover de traditionelle biblioteksopgaver endvidere målrettede services i samarbejde med det offentlige system og det private erhvervsliv fokuseret på brugernes/borgernes behov.

Arbejdet med udviklingen af biblioteksnetværk skal intensiveres, og store enheder skal producere tilgængelige services for de mindre.

Undervisning i informationskompetence indenfor alle fag startende i folkeskolen er nødvendig, hvilket igen kræver at folkeskoler skaber netværk med folkebiblioteker på basis af læringsteorier.

Overordnet er det nødvendigt med en holistisk tankegang. De rette instanser og myndigheder skal påtage sig og leve op til det ansvar, der følger med opgaven. Endelig skal der være politisk vilje og solidt finansielt fundament bag det hele.

En bedre løn i det offentlige er nødvendig for at tiltrække eliten, og der skal mere fokus på 'library know-how'. Den gammelkendte tese om, at biblioteker ikke anerkendes for hvad de reelt kan, eksisterer tilsyneladende også i Finland.

Internt skal bibliotekerne have en up-to-date standardiseret teknologisk infrastruktur og uddannelsen af kvalificeret personale skal sikres og udvikles konstant, herunder skal der mere fokus på udvikling af pædagogiske informationsspecialister.

I et informations- og vidensbaseret samfund som det finske opfattes biblioteket som et centralt kultur- og læringssted, hvor viden og kultur flyder frit med lige adgang for alle i kontrast til de udvalgte tilbud fra medierne og uddannelsessystemet.

England/Storbritannien

Det britiske samfund har altid været karakteriseret ved en relativ høj arbejdsløshed. Den seneste måling (maj 2003) viser dog 'kun' 5,1% (mænd: 5,7% og kvinder: 4,4%). Knap 1,5 mio. briter er arbejdsløse, og knap 1 mio. modtager arbejdsløshedsunderstøttelse.

Det der i skrivende stund optog det britiske folk mest var, hvorvidt Storbritannien skal sige ja eller nej til Euroen. Der er endnu ikke fastsat en dato for afstemningen, men senest er der forlydender om, at en afstemning kunne finde sted i 2004.

Euro-modstanderne hævder, at et ja til Euroen vil betyde nedskæringer i den offentlige sektor på ydelser som f.eks. skoler, hospitaler og biblioteker. Euro-tilhængere derimod siger at det ikke vil påvirke omfanget af det offentlige midler.

Hvad enten det bliver et ja eller et nej til Euroen, er der nok ingen tvivl om, at det vil have en eller anden effekt på den offentlige sektor i Storbritannien og dermed også på folkebibliotekernes position i samfundet.

I en nylig udgiven rapport fra det engelske kulturministerium *Framework for the Future. Libraries, Learning and Information in the Next Decade* fremlægges en række strategier for, hvilken rolle bibliotekerne skal spille i fremtidens samfund, hvad enten det hedder informationssamfundet, videnssamfundet eller noget helt tredje.

Som det er nu, har folkebibliotekerne potentialet til endnu mere. De bedste biblioteker viser vejen, men innovationsevnerne og -mulighederne er ikke ligeligt fordelt og støder ofte på forhindringer på grund af strukturen.

De 149 'kommuner' har i alt ca. 3.500 folkebiblioteker inkl. diverse mobile filialer etc., og det opleves, at der er for lang vej fra det nationale til det lokale. Herved går helheden i biblioteksvæsenet tabt.

Desuden er der blandt bibliotekerne en tendens til at fokusere på de nuværende brugere frem for ikke-brugere eller potentielle brugere.

Fastholdelsen og tiltrækningen af kvalificeret personale er endvidere problematisk grundet de lave lønninger og manglende karrieremuligheder i forhold til mulighederne indenfor det private erhvervsliv.

Ønsket er, at bygge videre på og udvikle det solide fundament folkebiblioteket i forvejen står på. Bibliotekernes åbenhed og neutralitet set i sammenhæng med selvhjælps-kulturen er forcerne; og målet er at folkebiblioteket skal være en aktiv medspiller i styrkelsen af informationskompetencer på såvel voksen- som børneniveau. Hjertet i ethvert folkebibliotek er:

- Styrkelsen af læsningens kvaliteter og uformel uddannelse/læring
- Adgang til digitale tjenester inklusiv 'e-staten'
- Tiltag til afhjælpning af social udelukkelse af enkelte befolkningsgrupper, opbygning af lokalområdets identitet og udvikling af borgernes fællesskab.

Det at læse er en nødvendig forudsætning for al kulturel og social aktivitet. Læsning, informationskompetence og læring hænger nøje sammen.

Bibliotekerne skal opfordre til og understøtte livslang læring på alle mulige måder, og det starter allerede i skolealderen, hvor der skal være et tættere samspil mellem folkebibliotekerne og skolerne.

Særlig fokus skal der være på unge familier i mindrebemidlede områder, hvor der er et særligt behov for studiesteder og supportmaterialer.

Folkebibliotekerne skal understøtte og give mulighed for fjernundervisning, og der skal særligt fokus på støtte og hjælp til voksne med basale læseproblemer. 7 millioner englændere har dårligere læsefærdigheder end hvad der kan forventes af et 11-årigt barn.

Dér ligger en stor (!), men naturlig og åbenlys opgave for folkebibliotekerne.

Biblioteket som fysisk sted vurderes - på trods af alle profetier om det hybride og virtuelle fremtidsbibliotek - som værende af stor vigtighed. Biblioteket skal være en tryk, neutral og åben ankerplads for alle i lokalsamfundet. Online skal bibliotekerne skabe grobund for nye fællesskaber og skabe adgang til nationale initiativer som f.eks. spørgeundersøgelser etc.

Bibliotekerne skal konstant forny og udvikle deres materialebeholdning.

Lige så vigtigt er det at få mere fokus på ikke-brugerne. Der opfordres til at forsøge at nå disse gennem tiltag sammen med andre kommunale services så som uddannelser, sociale services, sundhedssektoren og fritidsmuligheder i lokalsamfundet; ligesom det også er nødvendigt at udføre undersøgelser af lokalsamfundets behov med jævne mellemrum med henblik på at skabe enklere og mere strømlinede arbejdsgange internt og services eksternt til brugerne.

Rapporten opfordrer desuden til, at der arbejdes hårdere for at få mere direkte lobbyvirksomhed til fordel for folkebibliotekerne tættere på regeringen og en styrket lokalkapacitet til at bakke op om og udføre centrale og nationale initiativer på biblioteksområdet. Der opfordres endvidere til at udforske mulighederne for i højere grad at indgå samarbejde med erhvervslivet.

Tyskland

Tyskland er i gang med et projekt, som hedder *Bibliothek 2007: Bibliotheksentwicklung in Deutschland*. Projektets mål er at få fastlagt en strategi, som skal angive retningslinier for fremtidens biblioteker i Tyskland, såvel folke- som forskningsbiblioteker.

Projektet tager afsæt i 3 undersøgelser:

- En eksperthøring
- En analyse af den nuværende situation på de tyske biblioteker
- En international best-practice analyse

De tyske biblioteker ser selv de vigtigste opgaver som:

- opretholdelse/sikring af basisopgaver
- informationsbearbejdning og -evaluering
- biblioteket som kontaktskaber og socialt forankringspunkt
- personlig råd og vejledning

Ca. 25-45% af den tyske befolkning er bruger ikke bibliotekerne. Mindre end en tredjedel af biblioteksbrugerne bruger biblioteket mindst en gang om måneden. Baggrunden for at bruge biblioteket er primært personlige interesser (80%) og informationsøgning (50%). Der efterspørges mulighed for øget brug af biblioteket som mødested og kommunikationssted. Nye medier efterspørges i høj grad.

Opfattelsen af biblioteket er alarmerende, idet kun 17% finder biblioteket innovativt, 20% finder det fleksibelt, hvorimod 42% synes biblioteket er et 'rart' sted. Det vidner om dårlig markedsføring af bibliotekernes tilbud og udseende, hvilket yderligere underbygges af at baggrunden for ikke-brugen af bibliotekerne er, at 80% er selvforsynende og 60% ikke har tid. Hele 50% kender ikke til deres eget bibliotek. Brugernes ønsker går især på:

- længere åbningstider
- nye, aktuelle medier
- generelt flere eksemplarer
- indretning og udseende bør opprioriteres, herunder bedre faciliteter og sammenhæng med sekundære tilbud (Café, arbejdsrum etc.)

Konklusionen er, at man skal have et formål med at benytte biblioteket (man kommer ikke bare forbi) - og man skal have tiden til det: der skal være åbent på de 'rigtige' tidspunkter for brugerne.

Udviklingsområderne, der fokuseres på i det tyske projekt, er:

- Biblioteket som sted
 - Socialt, kommunikativt, mødested, viden.
 - Arkitektur og atmosfære vigtig, sekundære tilbud (fx gastronomi og kultur) i omegnen, samlingssted
- Bibliotekernes medarbejdere – der er tre typer
 - dem der hænger fast og skyder skylden på uvidenhed og fordomme

- dem der forsøger at definere kernekompetencer på ny, formidling, afgrænse faget tydeligere, dyrker faget intenst
- dem der går i direkte konkurrence med andre fag, meget specialiserede og professionelle, bruger mest faget som afsæt til andet.

Bibliotekernes situation og værdi er ikke målbar som andre virksomheders; men som vidensforarbejdende og informationsstyrende institutioner kan bibliotekerne 'profitere' på det institutionelle og kollektive plan. Bibliotekets solide vidensfundament er nødvendigt for at leve op til krav om livslang læring.

Andre vigtige og værdifulde roller er:

- Demokratiforkæmper
- Sikring af mediediversitet og -fleksibilitet
- Forbedre brugeres informationskompetencer (vurdering, evaluering af websteder, omgang med kilder etc. – 'dykke frem for surfe')

Marketingsmæssigt er det vigtigt at bibliotekerne skaber lokale initiativer, som vækker opmærksomhed i lokalområdet - og at de bliver integreret i aktiviteter af alle slags:

- Fokus på konkrete positive brugeroplevelser
- Lobbyarbejde blandt beslutningstagere ('besparelser koster på lang sigt')

Fremtidens udfordringer for de tyske biblioteker er:

- Den teknologiske udfordring er klaret, nu skal kvaliteten bibeholdes og videreudvikles
- For mange biblioteker er på forskellige udviklingstrin. Standardisering af brugervilkår.
- Faget skal afgrænses og markeres stærkere.
- Mere fokus på biblioteket som socialt sted.
- Indgå forpligtende partnerskaber med andre institutioner og virksomheder, især skoler
- I højere grad møde målgruppens behov (fx længere åbningstider)

Bibliothek 2007 er et projekt i samarbejde mellem Bertelsmann Stiftung og Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände. Inspirationen henter man bl.a. fra Danmark, som opfattes som et foregangsland på biblioteksområdet. Den rapport som disse oplysninger stammer fra afløses af et såkaldt strategikoncept, som vil foreligge i foråret 2004. Udviklingen kan endvidere følges på projektets hjemmeside: www.bibliothek2007.de

Holland

Situationen i det hollandske parlament har i den senere tid været præget af stor uro. I oktober 2002 gik den daværende regering af, og nyvalg blev afholdt i januar 2003. Det tog dog 4 måneder, før der kunne dannes en regering.

Et af de centrale punkter i koalitionsaftalen var besparelser på de offentlige budgetter på ca. 15 mia. euro over de næste fire år. I hvor høj grad det går ud over bibliotekerne er endnu uvist, de primære spareområder er sundhedsområdet og udgifter til sociale ydelser.

I modsætning til mange andre landes generelle biblioteks-principper om borgernes frie ret til informationer har Holland brugerbetaling på deres folkebiblioteker. De forsvarer det med, at udgifterne til offentlige biblioteker er stigende, herunder især lønudgifter, teknologiske investeringer og ophavsretsudgifter.

Ca. 10% af bibliotekernes indtjening kommer fra brugerne. Et eksempel er Bibliotheek Den Haag, hvor det årlige gebyr er graderet på alder som følger:

- Under 18 år: gratis
- 18 - 25 år: 18,30 euro (ca. 140,- kr.)
- 26 - 64 år: 25,70 euro (ca. 200,- kr.)
- Over 65 år: 18,30 euro (ca. 140,- kr.)

Hvis man ikke betaler årligt gebyr, kan man låne mod et gebyr på 2 euro (ca. 15,- kr.). Bøger, tidsskrifter og lydbøger er dog undtaget. Dette beløb er ikke pr. materiale, men pr. lånegang.

Desuden er der - alt efter om man er helårskunde eller ej - en detaljeret prisliste for at deltage i kurser udbudt af biblioteket. Der er også betaling for brug af internet, fotokopiering og reservering af materialer, hvor sidstnævnte yderligere er opdelt alt efter om reservering sker internt eller gennem det interurbane lånesamarbejde.

Når man betænker de seneste årtiers hollandske visions- og udviklingsdebat – som også spillede en væsentlig rolle for den danske ikke mindst når det gjaldt betalingsmodeller – er det forunderligt nok ikke meget, man kan finde om fremtidens biblioteker i Holland – og da slet ikke på engelsk.

På Vereniging van Openbare Bibliotheken's websted www.nbhc.nl og webstedet for biblioteksmodernisering: www.bibliotheekvernieuwing.nl findes information om den nuværende situation for bibliotekerne i Holland.

Der er p.t. nedsat en komité, som tænker tanker om fremtidens biblioteker og arbejder for at:

- øge og udvikle samarbejdet mellem de styrende organer
- fremskaffe og muliggøre investeringer i IT infrastruktur
- udvikle ideer til at forbedre 'staff-quality' (20% går på pension indenfor de næste 10 år)

Forskellige landsdækkende services er lanceret, såsom informationstjenesten www.bibliotheek.nl og al@din, som er den hollandske udgave af Biblioteksvagten.

I forhold til de øvrige landes rapporter gives der dog ingen bud på fremtidige strategier og handlingsplaner.

Det eneste der minder lidt om det, er et projekt, som hedder *Bibliotheken 2040*.

Det omhandler folkebibliotekernes fremtid. Udgangspunktet er dog ikke den forventede fremtid, men den ønskede fremtid. Det har et lyst skær af fantasi over sig. Omdrejningspunktet er læsning og bøgernes beståen som væsentligt medie.

Singapore

Singapore har i mange år haft en markant økonomisk stabilitet takket være en god infrastruktur og en handelsvenlig regeringspolitik. Allerede i starten af 90'erne anerkendte Singapores regering vigtigheden af at få integreret og udbredt informationsteknologier, så man fik fokus rettet mod en indholds- og videnbaseret økonomi frem for den traditionelle industri- og handelsrettede økonomi. Modsat mange andre lande - Danmark inkluderet - fik biblioteket som institution hurtigt en absolut hovedrolle i den digitale udvikling af samfundet. Biblioteket er bindeledet mellem befolkningen og informationsressourcerne. Særlig fokus var der på at skabe udvidede elektroniske samlinger via et netværk af virtuelle/digitale biblioteker.

Selve fundamentet for den senere udvikling er det såkaldte *Singapore One*, som er et netværk af bredbåndsforbindelser, der binder hele Singapore sammen til eet net. Hele 99% af øen er således dækket af dette net, hvor såvel private som virksomheder kan tilsluttes. Når man dertil har in mente, at allerede i 1996 havde 4 ud af 10 husstande PC i hjemmet, giver det her i det 21. århundrede basis for interessante perspektiver i retning af reelle digitale, virtuelle biblioteker, som de fleste lande i Europa kun kan drømme om.

Samlingspunktet for det hele er National Library Board, som består af et nationalbibliotek, to regionale biblioteker, 18 områdebiblioteker og 46 børnebiblioteker.

Teknisk er det et system af systemer. Overordnet er selve netværket (PANS – Public Access Network System), som binder alle Singapores biblioteker sammen med Singapore One.

Den elektroniske fælleskatalog (VISTA) er kombineret med et elektronisk administrationssystem (EliMS) til håndtering og udlån af enhederne.

Selvbetjening er en selvfølge, og muligheden for 24 timer i døgnet at kunne aflevere lånte materialer eksisterer selvfølgelig.

Internt på bibliotekerne og rundt om i Singapore (shopping centre etc.) er der opstillet terminaler (BNQ), som gør det muligt for brugerne at holde sig ajour med deres lånerstatus, forlænge udlån, betale bøder m.m.

Det seneste tiltag er de såkaldte *e-library hub*, som muliggør decideret personaliserede digitale biblioteker, hvor der sågar er mulighed for adgang til ikke kun poster i katalogen, men også adskillige egentlige materialer (13.000 elektroniske tidsskrifter og databaser, 10.000 e-bøger, 900 videotitler og 700 cd-rom titler).

Derudover er der rundt om i Singapore opstillet elektroniske info-kiosker, som giver hurtig information om Singapore specifikt. Indholdet af disse er naturligvis også tilgængeligt via bibliotekerne og elektronisk i det hele taget.

Der er også etableret et decideret studienetværk (SVC), et videndelings-system for studerende, hvor der kan oprettes grupper, diskussionsfora, deles opgaver og udveksles ideer og knyttes faglige kontakter.

Bibliotekarere er tilknyttet til at servicere de studerende med hjælp og løbende bidrag af ny viden.

Formålet med alt dette er naturligvis at gøre så mange borgere i Singapore så informationskompetente som muligt, og det understøttes med masser af tilbud om undervisning for alle aldre på bibliotekerne i håndtering af informationsteknologien.

Kampagner gennemføres med særlig henblik på ikke-brugere, og der gøres ligeledes meget ud af, at bibliotekarerne selv løbende uddannes og trænes i at håndtere alle spørgsmål og henvendelser fra borgerne.

Implementeringen af mobiltelefoner som kommunikationsværktøj er det seneste skud på stammen. Via SMS kan brugerne i Singapore nu forny deres udlån, modtage beskeder om afleveringsfristers udløb og sågar betale bøder og udeståender via telefonen; og der er planer om at tilbyde endnu flere services via mobiltelefonen i fremtiden.

USA

Landet, hvor folkebiblioteksbevægelsen startede tilbage i midten af 1800-tallet, viser sig ved en række søgninger på nettet at være fattigt på deciderede konkrete visioner om fremtidens folkebiblioteker i forhold til det, som kunne opstøves fra øvrige lande rundt om i verden.

Ikke desto mindre er der dog en amerikansk funderet webside, som decideret beskæftiger sig med emnet. *Libraries for the Future* (www.lff.org) er en national non-profit organisation, som arbejder for at skabe opmærksomhed omkring og støtte og udvide brugen af biblioteker via en række initiativer og projekter rundt om i USA.

Der er ca. 9.000 folkebiblioteker i USA, hvoraf Boston og Chicago Public Library er de største med godt og vel 14,5 mio. enheder. På disse giganters websider er der dog ingen information om, hvorvidt de gør sig nogle tanker om fremtidens folkebibliotek. Det bliver for omfattende at gennemgå, på hvilke områder man ellers gør sig tanker om folkebibliotekets rolle i samfundet. Overordnet er det dog de samme tanker som er nævnt i de allerede anførte eksempler, der gør sig gældende:

- at arbejde for bedre informationskompetence
- fokus på minoritetsgrupperne i samfundet
- samarbejde mellem folkebiblioteker og uddannelsesinstitutioner
- håndtering af informationen på nettet.

Efter 11. september 2001 er der i USA sat særlig fokus på ytringsfriheden og den frie adgang til information. Mange bibliotekarere frygter, at det får afgørende indflydelse på udviklingen af fremtidens folkebiblioteker, når man samtidig skal overholde hhv. loven om terror (USA Patriot Act of 2001) og den nyeste lov om beskyttelse af børn på Internet (Children's Internet Protection Act (CIPA)).

Der kan læses meget mere om arbejdet hermed på ALA's webside (www.ala.org).

International Network of Public Libraries

Afslutningsvis kan desuden henvises til *International Network of Public Libraries* (www.public-libraries.net/en/index.htm) - et internationalt netværk af folkebiblioteker, som arbejder med at samle know-how, udvikle modeller for folkebiblioteker og teste disse i praksis.

Overskrifterne for de forskellige projekter er:

- nye teknologier
- kundeorientering
- organisation
- forretningsværktøjer
- forholdet mellem bibliotekerne og samfundet

Danmark er repræsenteret i dette netværk ved Århus Kommunes Folkebiblioteker (Rolf Hapel) og Herning Centralbibliotek (Jens Ingemann Larsen).

World Summit on the Information Society (WSIS)

I 1998 opfordrede The International Telecommunication Union FN til at afholde et verdenstopmøde om informationsteknologiens betydning for udviklingen af det globale informationssamfund.

Fokus var udelukkende på de teknologiske aspekter men med UNESCO's og IFLA's (International Federation of Library Associations and Institutions) mellemkomst er det lykkedes også at få bibliotekernes rolle inddraget.

Der er afholdt flere forberedende prækonferencer forud for det første af to topmøder afholdt i Geneve december 2003. I Danmark skete det på initiativ af Danmarks Biblioteksforening, hvor principerklæring, handlingsplaner og navnlig bibliotekets rolle for samfundsudviklingen var til debat.

I Geneve blev en handlingsplan vedtaget, som skal være implementeret senest i 2015. Anden del af topmødet afholdes i Tunis i 2005.

IFLA's nyvalgte præsident Kay Raseroka spiller en meget central rolle i bestræbelserne for at få fastslået bibliotekernes rolle og centrale opgaver for en demokratisk udvikling i informationssamfundet – ikke mindst i tredje verdens landene .

IFLA mener at det haster med at få etableret bibliotekerne som vigtige medspillere i samfundsudviklingen, og derfor presser man på for at etablere et arbejdsprogram som kan opvise resultater allerede på topmødet i Tunis.

Litteratur og referencer

Finland:

Castells, Manuel & Pekka Himanen (2002): *The information society and the welfare state : the Finnish model*. Oxford: Oxford University Press.

Finnish Library Policy Programme 2001-2004. Committee's report (2001). Ministry of Education .Tilgængelig via:

http://www.minedu.fi/minedu/culture/library/public_libraries.html .

Library Strategy 2010 – Policy of the Finnish Ministry of Education for ensuring access to knowledge and culture. Public Libraries. (2003) Tilgængelig via:

http://www.minedu.fi/minedu/culture/library/public_libraries.html eller <http://www.kirjastot.fi> .

Ryynänen , Mirja (ed.)(2003): *Information Literacy, Libraries and Policy Makers. White paper prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy*.

Tilgængelig via: <http://www.kirjastot.fi>

Redington, Noa (2003): Yksi kaksi fremskridt. Anmeldelse af: Castells, Manuel og Himanen, Pekka: *The Information Society and the Welfare State – The Finnish Model*. Oxford University Press. 2002. I: *Weekendavisen - Bøger*. 20.-26.juni 2003. s. 4.

England/Storbritannien:

Department for Culture, Media and Sport (2003): *Framework for the Future. Libraries, Learning and Information in the Next Decade*.

Tilgængelig via: <http://www.culture.gov.uk>

Den engelske nej-kampagne til Euroen.

<http://www.no-euro.com/theeuroandyou/services.asp>

Yes to Europe, Yes to the euro

http://www.yes-campaign.com/site/killerfacts?fact_id=13

Tyskland:

Bibliothek 2007. Bibliotheksentwicklung in Deutschland <http://www.bibliothek2007.de>

Bibliothek 2007: Bibliotheksentwicklung in Deutschland – Ergebnisse einer bundesweiten Expertenbefragung – Infas.

http://www.bibliothek2007.de/x_media/pdf/ergebnisbericht_kurzfassung030522.pdf

Holland:

Vereniging van Openbare Bibliotheken. <http://www.nblc.nl>

Bibliotheekvernieuwing. <http://www.bibliotheekvernieuwing.nl>

Den danske ambassade i Holland. http://www.danishembassy.nl/generel_information/

Om de hollandske folkebiblioteksforhold:

http://www.debibliotheken.nl/news/show_message.asp?NEW_ID=353&NEW_Istwocolumn=0

Bibliothek Den Haag – Lånetariffer:

<http://www.bibliotheekdenhaag.nl/informatie/tarieven/>

Singapore:

Chia, Christopher (2002): *Creating an Inclusive Information Future through Singapore's Libraries*. <http://www.vala.org.au/vala2002/2002pdf/32chia.pdf>

Kumari, Sunita (2002): *Information Resource Sharing in Singapore Public Libraries*.

<http://www.ubd.edu.bn/suppserv/library/activities/nit2002/download/sunita.pdf>

USA:

Libraries for the Future. <http://www.lff.org/>

American Library Association. <http://www.ala.org/>

Boston Public Library. <http://www.bpl.org/>

Chicago Public Library. <http://www.chipublib.org/CPL.html>

International Network of Public Libraries:

International Network of Public Libraries. <http://www.public-libraries.net/en/index.htm>

World Summit on the Information Society (WSIS)

WSIS. <http://www.itu.int/wsis/>

Danmarks Biblioteksforening om WSIS <http://www.dbf.dk/Default.asp?ID=788>

Det danske Udenrigsministeriums WSIS-hjemmeside

<http://www.um.dk/danida/oplysningsaktiviteter/wsis.asp>

Tendenser i dansk biblioteksudvikling omkring årtusindskiftet

Herhjemme havde regeringen i 1990'erne sat fokus på informationssamfundet med den dagsorden, at Danmark skulle være foregangsland. Udredningsarbejdet foregik hovedsageligt i Forskningsministeriets regi, men også Kulturministeriet kom på banen, da man iværksatte arbejdet med en gennemgribende revision af biblioteksloven.

Allerede i 1993 udsendte Statens Bibliotekstjeneste *Informationspolitik – med særligt henblik på biblioteker og dokumentationscentre*.

I 1994 udsendte Forskningsministeriet en rapport om *Info-Samfundet år 2000* (også omtalt som *Dybkjær-Rapporten*), den fulgtes af en IT-politisk redegørelse og en IT-politisk handlingsplan i 1996.

I september 1997 udkom Forskningsministeriets betænkning om offentlig informationspolitik: *Information til tiden. (Betænkning nr. 1342)*. Heri blev det fastslået at bibliotekerne spiller en vigtig rolle i den offentlige information - de har pligt til at tilgængeliggøre statens publikationer:

”Med elektroniske kvikskranker og anden offentlig information på Internet får bibliotekerne væsentligt bedre redskaber, og det vil da også være oplagt at gøre forsøg med bibliotekarere som net-guidere i lokalsamfundene”.

I betænkningens bilag 4 redegjorde den daværende direktør for Danmarks Biblioteksforening, Jens Thorhauge, for informationspolitiske målsætninger og bibliotekernes rolle og udvikling. Jens Thorhauge mente bl.a.:

”Det må forventes, at der udvikles andre professionelle roller i folkebiblioteket, der er mere offensive. Bibliotekerne kan i stigende grad udvikle en service, der nærmer sig informationskonsulentens. Denne rolle vil være fortolkende, udvælgende og rådgivende”.

I oktober 1997 udsendte Udvalget om Bibliotekerne i Informationssamfundet (UBIS) deres *Betænkning nr. 1347: Bibliotekerne i Informationssamfundet*.

Betænkningens formål var at vurdere bibliotekernes fremtidige opgaver og vilkår som følge af væksten i elektronisk litteraturformidling og informationsformidling.

Regeringens overordnede målsætning var, at informationsteknologien skal understøtte den frie adgang til information og den kulturpolitiske målsætning var, at det offentlige biblioteksvæsen skal varetage en central formidlingsfunktion.

UBIS-Rapporten var en del af det lovforberedende arbejde med henblik på den nye bibliotekslov, som fulgte i foråret 2000. UBIS-Rapporten anbefalede følgende:

- Bibliotekerne bør bevare bogen som central opgave, men også omfatte den nye medieverden. De nye medier skal være obligatoriske.
- Biblioteket bør have en central position som informationskilde til alle medier i lokalsamfundet. Bibliotekerne bør arbejde for at befolkningen ikke deler sig i A- og B-hold.
- Den ophavsretlige og biblioteksmæssige lovgivning skal tilpasses hinanden. Bør åbne mulighed for kollektive løsninger (aftalelicens).
- Opfordrer til et effektivt samarbejde mellem central-, forsknings-, og folkebibliotekerne. Centralbibliotekerne er fortsat den statslige materialeoverbygning.

- Der bør åbnes for muligheden for indførelse af brugerbetaling. Ikke mindst da de nye medier vil have væsentlige omkostningsmæssige konsekvenser.
- Pligtafleveringen udvides til også at omfatte elektronisk lagrede medier.

1999 udsendte Forskningsministeriet endnu et oplæg til en IT-politisk strategi: *Det Digitale Danmark - omstilling til netværkssamfundet*. Rapportens hovedide er, at Danmark skal være en førende IT-nation i netværkssamfundet samtidig med, at vi viderefører vore kulturelle og demokratiske værdier.

Bibliotekerne må betegnes som værende underforstået i informationsbilledet, dog omtales den kommende bibliotekslovs planer om at give fri adgang til Internet og om at gøre bibliotekernes fælleskatalog tilgængelig via Internet.

I bibliotekskredse vakte ideen om såkaldte call centre opmærksomhed. Call centrene skulle have udvidet åbningstid, så borgerne via et trecifret telefonnummer skulle kunne ringe og få information om alle offentlige myndigheder og institutioner – en service som mange biblioteker længe havde ydet, og som Biblioteksvagten allerede var et elektronisk eksempel på...

Lov om biblioteksvirksomhed af 17. maj 2000 kom til at indeholde alle anbefalingerne i UBIS-rapporten med undtagelse af punktet om brugerbetaling. I stedet indførte man en bestemmelse i loven om, at der kunne blive mulighed for den såkaldte mellemkommunale betaling.

Den nye bibliotekslov udgjorde således fundamentet for gennemførelse af tidligere rapporters og betænkningers visioner om biblioteksudviklingen i Danmark: *det hybride bibliotek*, som både omstiller sig til nye teknologier og forvalter og formidler kulturarven uanset medie.

Ved fremlæggelsen af loven betegnede Biblioteksstyrelsens direktør, Jens Thorhauge, den nye lov som gennemgribende og nyskabende. Andre gav den skudsmålet visionær - ikke kun indenlands, men også udenlands, hvor den har dannet forbillede, som det fremgår af det foregående afsnit.

Både før og efter UBIS-rapporten har man oplevet statslige udredninger, hvor bibliotekerne er næsten ikke eksisterende som aktiver i visionerne om informationssamfundet. Seneste eksempel er *Regeringens videnstrategi – viden i vækst. Baggrundsrapport - Januar 2003*.

Konklusionen må være, at nok har vi en lov om biblioteksvirksomhed – men har vi også en statslig informationspolitik, som involverer og forpligter bibliotekerne??

Bibliotekslovens hidtil største manifestation af det virtuelle bibliotek er *bibliotek.dk*. Her tages konsekvensen af, at vore slutbrugere er flittige benyttere af Internet.

Også *Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek* er en statslig satsning, som i hvert fald i starten havde det erklærede mål på sigt at skulle ende som Danmarks Elektroniske Bibliotek

Projekter om håndtering af elektroniske licenser i forsknings- og centralbibliotekerne har afsløret de ophavsretlige problemer for elektronisk dokumentlevering. Derfor er der udført et stort arbejde med at revidere såvel den nationale som EU-lovgivningen på området, så bibliotekerne får råderum.

Biblioteksloven af 2000 har igangsat og muliggjort en masse udviklende projektarbejde og netværkssamarbejde i det danske biblioteksvæsen. Der blev bevilget midler til implementering af IT, ligesom Biblioteksstyrelsen efterfølgende har været igangsætter af bl.a. kompetenceudviklingsprojekter. Ligeledes er der – med og uden økonomisk støtte fra Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje - iværksat utallige projekter og arbejder, som har taget afsæt i lovens rammer og opfordringer.

Netværkssamarbejder som FNG, Musikbibliotek.dk, Dotbot og Biblioteksvagten har alle bidraget aktivt til en nyudvikling af bibliotekets virksomhed og servicefunktion. Men heller ikke her har man kunnet undgå de tilbagevendende diskussioner blandt de ansvarlige ledere om økonomien og formalia. Resultatet er, at en håndfuld biblioteker har været spydspidser ofte finansieret via Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje, mens andre deltager i netværkssamarbejdet og yder efter evne.

Set fra sidelinjen forekommer eksperimenterne og udviklingsarbejdet at være foregået noget fragmenteret. De, der kunne og ville, har deltaget, men man sidder tilbage med en fornemmelse af, at det lovforberedende arbejdes tale om A- og B-hold også godt kunne gælde for bibliotekerne.

Bibliotekslovens vision var, at kultur og viden i bred forstand skulle tæt på borgerens virkelighed, og de små biblioteker skulle med deres internetadgange i princippet være lige så leveringsdygtige som de store. De nævnte kompetenceudviklingstiltag, som bl.a. også omfattede biblioteksledelse, skulle klæde medarbejderne på til at agere i fremtidens bibliotek.

Biblioteksloven satte nye perspektiver på den til alle tider standende debat om folkebibliotekets rolle; og Biblioteksstyrelsen, Kommunernes Landsforening, biblioteksorganisationerne og mange andre interessenter afholder jævnligt konferencer og møder om diverse aspekter af fremtidens biblioteksvirksomhed.

Et eksempel herpå kunne være den første *Kolding-konference* der blev afholdt i maj 2003. Her debatterede oplægsholdere og samfundsdebattører som Lars Qvortrup, Henrik Dahl og Ivar Moltke det hyperkomplekse samfund og fremtidens biblioteksbrugere, arkitektur og rolle i det offentlige rum.

I forbindelse med planlægningen af det nye hovedbibliotek i København har det nyoprettede Biblioteksstyrelsens Udviklingscenter udarbejdet en rapport – eller som den omtales: en forandringsplatform - om *Byens Hus*, med scenarier, målsætninger og anbefalinger til den fremtidige virksomhed og indretning.

Bibliotekarforbundet har med udgivelsen af Nana Vaaben's antropologiske undersøgelse: *De små folkebibliotekers rolle i lokalsamfundet* bidraget til debatten ved at sætte fokus på de små bibliotekers rolle; og Danmarks Biblioteksforening har foranlediget en undersøgelse: *Bibliotekernes ikke-brugere – En erfaringsopsamling*. Denne rapport forsøger dels at analysere ikke-bruger-gruppen dels at opstille en idekatalog over bibliotekstilbud, som skal imødekomme ikke-bruger- gruppens behov.

Initiativerne er mange, så mange at det kan være svært at bevare overblikket – og måske også fornemmelsen for et overordnet samlet fremtidsmål.

Biblioteksloven har skabt rammerne for en udvikling - spørgsmålet er om den også har udstukket entydige mål?

Med offentliggørelsen af den længe ventede rapport fra *Strukturkommissionen* i januar 2004 er der sat nye perspektiver på biblioteksudviklingen i Danmark – og det til trods for at hverken biblioteker eller kultur nævnes i det omfattende udredningsarbejde!

Set i historiens perspektiv kan man sige, at Lov om Biblioteksvirksomhed af 17. maj 2000 har været prøveballon for indførelse af kommunale samarbejder enten gennem pisk i form af mellemkommunal betaling eller ved gulerodsprincippet, hvor det samarbejdende biblioteksvæsen har været omdrejningspunktet.

Strukturkommissionen fremfører i Sammenfatningen s. 16:

”De konstaterede problemer med faglig bæredygtighed, manglende sammenhæng i opgaveløsningen og manglende udnyttelse af stordriftsfordele

er af en sådan karakter, at de ikke vil kunne løses f.eks. gennem ændringer af finansierings- og udligningssystemet”.

Det må forventes, at kommunerne bliver større – den ideelle størrelse tegner til at være mellem 30.000 og 50.000 indbyggere som befolkningsunderlag.

Dette kan ikke undgå at få afgørende betydning for folkebibliotekerne.

Der ligger således en stor opgave for folkebibliotekernes ledere - og også personalet - i til stadighed at søge at gøre opmærksom på hybridbibliotekets tilbud og relevans i fremtiden.

Litteratur

- Wille, Niels Erik (1993): *Informationspolitik: med særlig henblik på biblioteker og dokumentationscentre*. København: Statens Bibliotekstjeneste (Skrifter fra Statens Bibliotekstjeneste; 4)
- Forskningsministeriet (1994): *Info-samfundet år 2000: rapport fra udvalget om Informationssamfundet år 2000*. København: Forskningsministeriet
- Forskningsministeriet (1996): *Info-samfundet for alle: den danske model: IT-politisk redegørelse 1996 til Folketinget og IT-politisk handlingsplan 1996*. København: Forskningsministeriet
- Udvalget om offentlig informationspolitik (1997): *Information til tiden*. København: Forskningsministeriet. (Betænkning; nr. 1342)
- Udvalget om offentlig informationspolitik (1997): *Information til tiden. Bilag*. København: Forskningsministeriet. (Betænkning; nr. 1342)
- Udvalget om bibliotekerne i informationssamfundet, UBIS (1997): *Betænkning om bibliotekerne i informationssamfundet*. København: Kulturministeriet. (Betænkning; nr. 1347)
- Udvalget om bibliotekerne i informationssamfundet, UBIS (1997): *Betænkning om bibliotekerne i informationssamfundet. Bilag*. København: Kulturministeriet. (Betænkning; nr. 1347)
- Forskningsministeriet (1999): *DDD - det digitale Danmark: omstilling til netværkssamfundet* København: Forskningsministeriet
- Forskningsministeriet (1999): *DDD - det digitale Danmark: omstilling til netværkssamfundet. Bilag*. København: Forskningsministeriet
- Warrer Bertelsen, Ellen (red.)(2000): *Lov om biblioteksvirksomhed* København: Biblioteksstyrelsen.
- Regeringen (2003): *Regeringens videnstrategi - viden i vækst: redegørelse til Folketinget*. København: Regeringen
- Videnskabsministeriet (2003): *Regeringens videnstrategi - viden i vækst: baggrundsrapport*. København: Videnskabsministeriet
- Niegaard, Helen (2003): *Byens Hus. Foranalyse til nyt hovedbibliotek i København 2008. Rapport udarbejdet for Hovedbiblioteket i København*. København: Biblioteksstyrelsens Udviklingscenter
- Vaaben, Nana (2003): *Små folkebibliotekers rolle i lokalsamfundet – en antropologisk undersøgelse*. København: Bibliotekarforbundet
<http://www.bf.dk/pol/smaabiblioteker/smaabiblioteker.pdf>
- Pihl, Tina (2003): *Bibliotekernes ikke-brugere - En erfaringsopsamling*. København: Danmarks Biblioteksforening
http://www.dbf.dk/Files/Filer/Bibliotekerne_og_ikke-brugerne_-_rapport.doc

Strukturkommissionen (2004): *Strukturkommissionens betænkning. Hovedbetænkningen*. København: Strukturkommissionen. (Betænkning; nr. 1434)
http://www.im.dk/publikationer/strukturkom_Bind_I_/index.html

Strukturkommissionen (2004): *Strukturkommissionens betænkning. Bilag - baggrundskapitler*. København: Strukturkommissionen. (Betænkning; nr. 1434)
http://www.im.dk/publikationer/strukturkom_bind_II/index.html

Strukturkommissionen (2004): *Strukturkommissionens betænkning. Bilag - sektorkapitler*. København: Strukturkommissionen. (Betænkning; nr. 1434)
http://www.im.dk/publikationer/strukturkom_bind_III/index.html

Strukturkommissionen (2004): *Strukturkommissionens betænkning: sammenfatning*. København: Strukturkommissionen. (Betænkning; nr. 1434)
http://www.im.dk/publikationer/Strukturkom_sammenfatn/index.html

Visioner om fremtidens samfunds- og biblioteksudvikling - udvalgte tendenser

Projektgruppen har gennem research og litteraturstudier, foretaget i efteråret 2003, noteret følgende stikord, som vi mener er indikationer for en udvikling.

Strukturkommissionens rapport er udkommet efterfølgende, og indgår derfor ikke direkte som baggrund for disse stikord. Vi har dog fulgt den løbende debat både før og efter offentliggørelsen, ligesom denne debat også har spillet en rolle på vort fokusgruppeseminar.

I afsnittet om tendenser i dansk biblioteksudvikling omtales Strukturkommissionens betydning for en fremtidig dansk biblioteksudvikling (jf. s.19)

Stikord/buzzword:

Kilde:

Kultur-værdier

Offentlig debat efterår 2003, Brian Mikkelsen, smagsdommeri, bevarelse af kulturarv, Niegaard (2003, s. 19, 20)

Digitalisering

Niegaard (2003, s. 7, 14, 26)

Netværksafhængighed

Warrer Bertelsen (2000, s. 38), Jensen (2001, kap. 6 og 7)

Specialisering

Niegaard (2003, s. 17)

Almen dannelse/samfundsviden

Offentlig debat om gymnasiereform efterår 2003

Betaling/betalbare ydelser

Carl Gustav Johansen, BF, Center for Betalbare Ydelser, Warrer Bertelsen (2000, s. 85f, §20), Niegaard (2003, s. 7)

Privatisering

Generel debat

Tværgående samarbejde

Warrer Bertelsen (2000, s. 10, 81), Castells (2003), Niegaard (2003, s. 16, 47)

Fællesskab

Vaaben (2003, s. 3), Niegaard (2003, s. 8, 9, 18, 19)

Multifunktionalitet

Warrer Bertelsen (2000, s. 52), Niegaard (2003, s. 7, 16, 30, 31)

Refleksivitet	Giddens (1999) ifølge Vaaben (2003)
Fleksibilitet	Warrer Bertelsen (2000, s. 26, 35, 38, 51, 62, 64), Niegaard (2003, s. 9, 13, 29)
Følelsesmæssighed	Vaaben (2203, s. 13f)
Hybridbibliotek	Niegaard (2003, s. 9, 15, 20)
Regionalisering	Warrer Bertelsen (2000, s. 10, 101f), Strukturkommissionen
Fortsat informationsekspllosion	Niegaard (2003, s. 7)
Romantik	Vaaben (2003, s. 14)
Centralisering	Warrer Bertelsen (2000, s. 101f), Strukturkommissionen
Dialog	Niegaard (2003, s. 29)
Globalisering	Hylland Eriksen (2002), Niegaard (2003, s. 13, 30)
Individualisering	Landsburg (1998, s. 12), Jensen (2001, kap. 2), Niegaard (2003, s. 13)
Tvivl	Vaaben (2003, s. 14)
Situiditet	Jensen (2001, kap. 3)
Aftraditionalisering	Biblioteksskolestuderende forår 2003, Niegaard (2003, s. 20)
Sammenlignelighed	Vaaben (2203, s. 27)
Identitet	Niegaard (2003, s. 32)

<i>Åbenhed</i>	Hylland Eriksen (2002)
<i>Nærhed</i>	Vaaben (2003, s. 32)
<i>Selvpublicering</i>	Niegaard (2003, s. 26)
<i>Mangfoldighed</i>	Hylland Eriksen (2002)
<i>Demokrati</i>	Palludan (1998), Niegaard (2003, s. 6, 25)
<i>Opmærksomhed</i>	Hylland Eriksen (2002, s. 84)
<i>Tilgængelighed</i>	Niegaard (2003, s. 13, 19)
<i>Filtrering</i>	Hylland Eriksen (2002, s. 120), Niegaard (2003, s. 50)
<i>Marginalisering</i>	Juul Jensen et al. (2001, s. 113), IFLA – Kay Raseroka
<i>Sidemandslæring</i>	Niegaard (2003, s. 13)
<i>Viden</i>	Juul Jensen et al. (2001, s. 134)
<i>Automatisering</i>	Riis (2003, s. 7), Niegaard (2003, s. 6, 26)
<i>Informationskompetence</i>	Niegaard (2003, s. 7)
<i>Down-aging</i>	Jensen (2001, kap. 2)
<i>Vejledning</i>	Niegaard (2003, s. 25)

Litteratur

Castells, Manuel (2003): *Netværkssamfundet og dets opståen*. København: Hans Reitzel

Hylland Eriksen, Thomas (2002): *Øjeblikkets tyranni*. København: Tiderne Skifter

Jensen, Jesper Bo (2001): *Midt i en mellemtid*. Viby J, København: Jyllands-Postens Erhvervsbøger

Juul Jensen, Michael, Michael Kirkeby Pedersen & Ann Catherine B. Talbro (red.)(2001): *Når nettet ændrer verden*, København: Børsen

Landsburg, Steen (1998): Nye måder at købe bøger på: Dyr luksus eller billig bekvemmelighed på nettet? *Fremtidsorientering*, 3, 12-14

Niegaard, Helen (2003): *Byens Hus - foranalyse til Nyt Hovedbibliotek i København 2008. Rapport udarbejdet for Hovedbiblioteket i København*. København: Biblioteksstyrelsens Udviklingscenter

Palludan, Uffe (1998): Bogens fremtid. *Fremtidsorientering*, 4, 16-18, 27-29

Riis, Søren (2003): Fra dannelsesrejse til drømmerejse. *Fremtidsorientering*, 4, 6-7, 14

Warrer Bertelsen, Ellen (red.)(2000): *Lov om biblioteksvirksomhed*. København: Biblioteksstyrelsen

Vaaben, Nana (2003): *Små folkebibliotekers rolle i lokalsamfundet – en antropologisk undersøgelse*. Rapport udarbejdet for Bibliotekarforbundet
<http://www.bf.dk/pol/smaabiblioteker/smaabiblioteker.pdf>

4 scenarier for Folkebiblioteket 2030

Baggrund

I det følgende præsenteres 4 scenarier for folkebiblioteket 2030. De er tænkt som diskussionsoplæg til en debat om bibliotekets og bibliotekarens rolle i en nær fremtid præget af en række tendenser i den danske samfundsudvikling.

Scenariehistorierne er udarbejdet af projektgruppen på baggrund af et fokusgruppeseminar afholdt i Kolding den 25. november 2003.

Aktørerne var her et panel bestående af 7 aktive deltagere i den biblioteksfaglige debat udvalgt således, at der tages hensyn til aldersfordeling, geografisk spredning og biblioteksstørrelser. Deltagerne er i overensstemmelse med almindelig praksis for scenarier lovet anonymitet.

Facilitator og konsulent vedr. scenarieteknikken var lektor Michael Kristiansson, Danmarks Biblioteksskole.

Projektgruppen deltog ikke aktivt men fungerede som observatører.

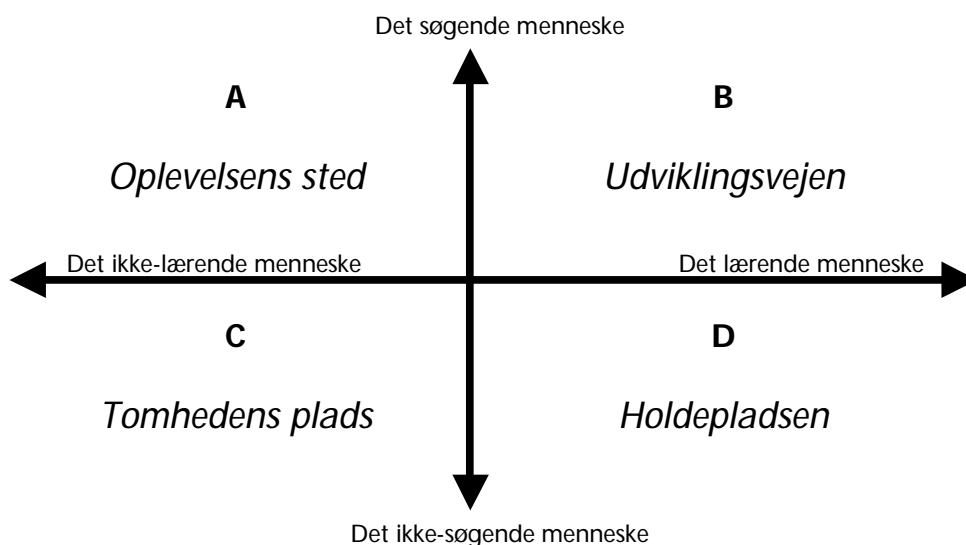
Fokusgruppen havde til opgave at finde en konsensus for visioner om:

- folkebibliotekets samfundsmæssige og politiske rolle
- folkebibliotekets position i samfundet
- folkebibliotekets opgaver

Fokusgruppens konklusion blev - efter en lang og spændende proces hvor nøglefaktorer for udviklingen blev beskrevet - at folkebibliotekets politiske og samfundsmæssige rolle i 2030 karakteriseres ved, at folkebiblioteket står over for en ny type brugere: det lærende og det søgende menneske hhv. det ikke-lærende og ikke-søgende menneske.

Det komplekst lærende og søgende menneske vil befinde sig på et stadig højere og mere specialiseret niveau, og det vil betyde at kompetenceniveauet og krav til service hæves.

Ideen med scenariehistorierne er at beskrive modsætninger ud fra følgende model:

Stikordene til de 4 scenariehistorier er:

A: Oplevelsens sted

Virksomhed	Bibliotekarrollen	Service
Umiddelbar oplevelse Oplevelsessted	Kulturudbyder	Litteratursiden.dk DotBot Musikbibliotek.dk Danske Billeder

B: Udviklingsvejen

Virksomhed	Bibliotekarrollen	Service
Dialog Empati Proces	Polyhistor Inspirator Formidler Producent Initiativtager Ekspert Kanalbibliotekar Stiller irrationelle spørgsmål Samarbejdende infoteknikker Historiefortæller	Værdiskabende formidling Litteratursiden.dk

C: Tomhedens plads

Virksomhed	Bibliotekarrolle	Service
Intet bibliotek Ikke-brugere		

D: Holdepladsen

Virksomhed	Bibliotekarrolle	Service
Selvbetjening Kildekendskab	Underviser	Biblioteksvagten FNG FINFO Spørg Olivia Bibliotek.dk

Projektgruppen har arbejdet videre ud fra disse stikord.

Vi har ladet os inspirere af tidens tendens til at bygge offentlige bygninger som glashuse.

Et glashus giver synlighed – men hvilken synlighed – og hvad er bagtanken med synligheden dels hos udbyderen dels hos brugeren?

I **Oplevelsens sted** er der synlighed for den enkeltes skyld:

Man kan se hvad der foregår i huset – og de der er derinde kan ses...

Man kommer der, fordi det er trendy og trygt – ikke så meget for at lære noget; og man zapper i tilbuddene.

Oplevelsesstedets tilbud er alt hvad der kan pirre sanserne.

Der er åbent 24 timer i døgnet.

Personalet er eventmagere, som hjælper konsumenterne til rette blandt overfloden af tilbud.

I **Udviklingsvejen** er der synlighed for den enkelte og omgivelserne:

Man kan se ind af et fristende udstillingsvindue – og indefra ser man ud på det omgivende samfund.

Her er der refleksion og spejling, og man kan finde sine rødder, sammenhæng og identitet.

Alle har adgang.

Tilbuddet er udvikling og (fritids)undervisning og individuel guidning og formidling – også for den, som ønsker at være sin egen lykkes smed.

Tomhedens plads er blevet en vision om robotmennesket: individet i det tomme åndelige rum.

Her spiller synligheden ingen rolle – den har ganske enkelt ingen interesse eller formål.

Holdepladsen er samfundets videnbank. Her er der indsigt til samfundets samlinger af traditionelle og nedarvede værdier:

Glasset beskytter alt hvad der er af kvalitet og vigtigt for samfundets beståen og selvforståelse – og når man ser ud, ser man den virkelighed som fællesskabet har opbygget.

Holdepladsen er undervisningssystemets forlængede arm.

Man kommer der mest af nødvendighed og pligt – men også fordi det ligger i ens gener.

De fire scenarier repræsenterer fire aspekter af det brede folkebiblioteksbegreb, og det er vort håb, at læseren vil kunne lade sig inspirere/provokere ud fra egen kontekst.

A: Oplevelsens sted

Linda Leisure sidder ved vinduet i det gule afsnit af Colosalum sammen med en gruppe piger - de er meget bevidste om, at de kan ses udefra; det giver dem en utrolig selvsikkerhed. De nyder et glas 73% rent kildevand, for de har ikke råd til 100% rent vand, det ville koste en hel månedsløn.

Linda skotter hen over det cyklamen-farvede glas designet af tidens hotte navn - Mizz C. Hun bemærker tilfreds, at hun til forveksling ligner dem hun er sammen med.

Colosalum syder virkelig af aktivitet i dag, der er mega gang i de forskellige tilbud. Alle er her i dag, og det er rigtig godt for pigernes selvfølelse, at så mange ser dem lige netop i dag, hvor de skal ind og danse til det mest skæve navn i 2030 - DixieTrance.

Linda er stolt over, at hun var den første som eventmagerne informerede om, at DixieTrance kom til Colosalum. Så blev det nemlig hende, der for 4 uger siden kunne komme med den fede nyhed til alle i Gult Afsnit.

Det har genialt højnet hendes status.

Den teknologiske udvikling fra 00'erne har bevirket, at der - på trods af de store muligheder for at udveksle informationer elektronisk - ikke har fundet nogen egentlig vidensudveksling sted. Teknologien har indtaget pladsen som kommunikationsredskab men er ikke længere nogen aktiv mediator.

Menneskene søger beskæftigelse og underholdning, men de gider ikke engagere sig for at opsøge viden og informationer. Dertil bruger de eventmagerne.

Eventmagerne har som den informerende og formidlende instans helt fjernet værdisætningen af de forskellige oplevelsestilbud og sanseindtryk.

Før eventmagerne var der ingen, som havde overblik over de mange tilbud - heller ikke de traditionelle kultur- og sportsaktiviteter. Nu er alle aktiviteter samlet centralt - og alle oplevelserne er bekvemt tilgængelige: Colosalum er ganske enkelt blevet holdepunktet i folks hverdag.

Eventmagerne gør alt forarbejdet til oplevelserne, og de sørger for, at alle tilbud bliver præsenteret for den rette målgruppe og tilpasset folks travle hverdag.

Colosalum er selvfølgelig døgnåben.

Colosalum er farveinddelt, i forhold til hvilke sanser de forskellige oplevelser henvender sig til. Arkitektonisk fremstår bygningen som oldtidens Colosseum - men Colosalum er bygget helt af glas, så man kan se ind i bygningen. Hidtil har ingen interesseret sig ret meget for, om det også er muligt at se ud gennem den glitrende glasfacade.

Colosalum afspejler i bogstaveligste forstand tidens opdeling af befolkningen, i to grupper: ekshibitionisterne og voyeuristerne.

Linda er træt efter en lang arbejdsdag i et kedeligt job og har glædet sig til at komme på Colosalum, hvor hun finder tryghed i accepten fra hendes ligestillede. Hun er glad for at slappe af i Gult Afsnit med designermøblerne og nyde den trendy mad.

Mens Linda sidder og nyder visheden om at blive iagttaget og beundret, ser hun Mary gå forbi...

Mary, den so, hun er begyndt at hænge ud med de utjekkede yuppier fra Blåt Afsnit.

Linda fatter ikke at Mary gider. De sidder altid alt for langt fra vinduerne, og de er aldrig interesseret i at danse.

I grunden kunne Linda også godt tænke sig at komme i Blåt Afsnit.

Der tager man nemlig sine egne kunstgenstande med for at skabe stemning.

Men ens tilhørsforhold er nu ikke bare sådan at kappe.

Colosalums farvede afsnit er det tætteste man kan komme på familie i dag.

Linda kommer i tanke om, at hun havde hørt fra nogle rastafarier i Orange Afsnit, at der ville være en kodyl opera i løbet af næste uge.

Hun rejser sig og spejder efter en af eventmagerne i de let genkendelige hvide uniformer. Hun ser én og går hen for at høre, hvornår man skal booke sig ind på den næste opera-oplevelse.

Eventmageren booker Linda med det samme og spørger, om hun vil se operaen live i Orange Afsnit eller på skærmen.

Hvis de gider se opera, vil Linda helst være sammen med veninderne i Gult Afsnit, så hun får en kode, som hun skal taste, når hun finder en ledig skærm et passende sted.

B: Udviklingsvejen

"Her har vi så Byens Hjerte, som indeholder alt, hvad borgerne har behov for af indkøbs- og underholdningsmuligheder - også Biblioteket: menneskets åndelige og intellektuelle tankstation; leverandør af oplevelser med indhold, informationer og viden.

Udefra ser man gennem glasfacaden menneskene strømme som blodet gennem dette enorme multiplex. Og indefra ser man ud på den verden, man ønsker at begribe, være en del af og indeholde som menneske, men som kræver konstant udvikling og opmærksomhed.

I ved jo godt at for at kende den tid, vi lever i og kunne skue ind i fremtiden, må vi også se tilbage og kende vores rødder."

Jeg ser undskyldende på min ven Ahmed. Det er som om Far tror at det er første gang vi skal på biblioteket. Vi har jo været der før med både børnehaven og skoleklassen.

Biblioteket som sted var ved at uddø i starten af det 21. århundrede, da de øgede båndbredder for alvor udviklede Internettet.

I hjemmene blev det hurtigt almindeligt at have en HomeCentral¹, som elektronisk kunne levere al den tekst, musik og øvrigt materiale, som bibliotekerne indtil da havde leveret i fastform.

Der var derfor behov for nytænkning af både biblioteket som sted og bibliotekarernes roller. Bibliotekarerne i 2030 er alle specialister, som kan rådgive og vejlede på mindst et område, og biblioteket er indrettet derefter.

Far har fundet en diskette i en af farfars kasser på loftet. Den er så gammel at vores HomeCentral ikke kan læse den, men heldigvis har biblioteket bevaret nogle gamle maskiner, så vi kan se hvad der ligger på den. Far mener at det er nogle af farfars notater om solvarme og alternativ energi. Det vil han gerne vide noget mere om.

"Jeg kunne selvfølgelig selv prøve på Internettet, men bibliotekarer er mennesker af kød og blod som kan sætte sig ind i mine behov. Via en af bibliotekets VR-stationer² bliver jeg sat i forbindelse med specialisten indenfor solvarme og alternativ energi, og så får jeg hjælp til at finde lige nøjagtig det, jeg har brug for."

"Det lyder sejt! – må jeg også prøve sådan en VR-station?" spørger jeg forventningsfuldt.

"Ja, hvis der er plads, så kan du jo prøve den historiske videnbank."

"Kan man kun gå tilbage i Danmarks historie?" spørger Ahmed.

"Nej, siger Far, "du kan også se hvordan der så ud i Tyrkiet og lære om, hvorfor dine olde- og bedsteforældre kom her til Danmark"

Selv om der er mange mennesker og megen aktivitet, er der næsten ingen larm, og der er ingen, der farer forvildet rundt. Det virker som om folk er her, fordi de kan lide det. En oase midt i byen.

En bibliotekar tager venligt imod ved indgangen.

"Hvor gamle er I", spørger hun os, og vi svarer i kor, "11, snart 12".

Hun trykker på et par knapper og spørger os, hvad vi gerne vil lære noget om. Hun trykker på nogle flere knapper og forklarer os klart og tydeligt, hvordan VR-stationen virker. Så indtager vi hver vores hjelm og podium og pludselig er vi ikke længere i biblioteket – tror vi...

¹ HomeCentral – Den centrale enhed for styring af al elektronisk hardware i hjemmet

² Virtual Reality-station – en boks, hvor man kan få virtuel adgang til enhver ledig bibliotekar/specialist i landet eller til den historiske videnbank.

Imens tager bibliotekaren Fars diskette med ned i kælderen. Far er godt klar over at det koster penge at bruge biblioteket til den slags, men det synes han er helt i orden. Det er jo ikke gratis at bevare al det gamle IT-udstyr.

Da hun kommer tilbage, har hun overført alle filerne på disketten til en chip, som bliver lagt ind i VR-stationen. Far skal nu kigge nærmere på filerne og kobles op til Gunnar på Hobro Bibliotek, som er specialist i alternativ energi og tilknyttet Virtual Energy Network. Gunnar har før hjulpet far via HomeCentral.

"Så er Gunnar klar i den anden ende – Når du er færdig, kan du printe hans rapport ved at trykke hér eller sende den til din HomeCentral dér" – "Og hvis du skulle løbe ind i problemer eller have yderligere spørgsmål kan du blot tilkalde en bibliotekar – vi går rundt for at hjælpe jer. God fornøjelse!"

"Tak for hjælpen" siger far og derefter henvendt til VR-station, "Dav, det er Kasper..."

Gunnar og hans netværkskollega Lothar i Leipzig hjalp nu far et godt skridt videre i hans studier.

Ahmed fortæller ivrigt om alt dét han har oplevet og lært, jeg kan næsten ikke vente på at få lov at fortælle om min oplevelse.

Jeg var over 100 år tilbage i historien til dengang, hvor der ikke var computere, og jeg oplevede, hvordan livet blev levet - helt anderledes end i dag. Undervejs forklarede en stemme hvorfor tingene så ud som de gjorde.

Da vi var færdige, snakkede vi med en af bibliotekarerne, som hjalp os med at finde nogle tekster og film, som vi fik overført til vores HomeCentral. Nu kan vi sidde hjemme og dykke dybere ned i vores oplevelser.

Næste gang vil jeg prøve at lære noget om da far var dreng eller se nærmere på nogle af de gamle bøger - eller måske snakke med en bibliotekar om, hvordan jeg skal skrive min stil eller...eller....

C: Tomhedens plads

Det er svært at sige om det er nat eller dag - det kan i hvert fald ikke ses indefra, for der er ikke ét eneste vindue i huset.

Vi befinder os i Karl23Eriks lejlighed - eller skal vi kalde det hans celle.

Det er den 24. december 2030. Der er hverken julepynt eller duft af julemad, alt er som det plejer at være i byen Trøstesløs.

Nej, der er en lille detalje der er anderledes: ud fra det altid nærværende kommunikationsanlæg strømmer der blidere musik end der plejer at gøre.

Karl23Erik har ikke selv valgt musikken. Det kan han ikke, alt hvad der sendes via Muzaki bliver valgt for ham - det er ikke muligt at skifte kanal - og det er slet ikke muligt at slukke. Lyden af stilhed er der aldrig.

Så egentlig er det en ny oplevelse, at der lige nu er næsten stille og roligt. Men for Karl23Erik har det ingen betydning, han er for længst holdt op med at registrere, hvad der kommer ud af højttalerne.

Boligen vi er i, er en lille 2 rums celle - et toilet og et multirum. Multirummet er uden andre møbler end en terminal og en multistol, som Karl23Erik bruger, når han arbejder, spiser og sover. Alt andet indbo er placeret på væggen; f.eks. sidder Muzaki på den ene væg og den anden er beklædt med mad- og drikkeautomaten.

Karl23Erik ved det ikke, men hans bolig ligner alle de andre i det højhus, han bor i. Den enorme vinduesløse beboelsesblok har kun én udgang. Mere er der ikke behov for, når man kun har sjælden eller slet ingen anledning til at færdes udenfor.

Samfundet er styret af A-holdet: de multinationale selskaber, som har overtaget magten, fordi det er dem der kontrollerer teknologien. Selskaberne er selvetablerende, hele deres ideologi og strategi er lagret på deres store mainframes, hvortil kun udvalgte medarbejdere har adgang.

Mainframe'n er udstyret med en kunstig intelligens, som besidder informationer og viden. I grunden er det mainframe'n som er den reelle magthaver: den vælger hvem der må få del i informationerne - og hvem der kun kan få adgang til at se udpluk af data.

De multinationale selskaber bruger teknologien som deres magtredskab. De sørger for at, der kun produceres lige akkurat det, der er nødvendigt for at overleve. Alt hvad der gør livet problemløst er dog stadig tilgængeligt i et vist omfang, så ingen føler behov for at tage et initiativ.

Kultur findes slet ikke, for det kan jo skabe et behov.

De multinationale selskaber har delt produktionen mellem sig i afgrænsede områder, således at der ikke opstår konkurrence mellem dem.

Der findes ikke noget frit marked, da det vil gøre befolkningen opmærksom på de kræfter, der kan styre samfundet og derved mulige måder at vælte det på.

Karl23Erik sidder ved sin terminal. Han er i gang med at finde fejl i det program, som han har fået tilsendt af sin kontakt-mainframe. Karl23Erik's job er at finde fejl i programmeringen.

Han ved ikke hvad det skal bruges til, han checker bare, at intet er udenfor kasserne. Altså de kasser som han er trænet til at kunne gennemskue.

Pludselig kommer AIBO3.6 hen til Karl23Erik og gør på sin logrende og robotagtige måde Karl23Erik opmærksom på, at han skal huske at tage sine piller.

AIBO3.6 bevæger sig stadig på samme måde, som da den forlod samlebåndet, fordi Karl23Erik aldrig har orket at interagere med den - endda selvom den er det eneste "levende væsen" han omgås.

*AIBO'erne blev udviklet før de Multinationale Selskaber havde perfektioneret deres magt til fuldkommenhed over menneskeheden. AIBO'erne skulle tjene som kompensation for den manglende sociale kontakt, som befolkningen efterhånden blev underlagt.
Karl23Erik kender ikke til behov for fysisk kontakt og forbinder derfor ikke følelsen af AIBO3.6's bløde pels med noget, der kan være rart og hyggeligt at klappe.
AIBO3.6 er Karl23Erik's hukommelse, den hukommelse som de Multinationale Selskaber ønsker han skal være i besiddelse af.*

D: Holdepladsen

Philip sukkede og pakkede sin taske med den bærbare og drikkelsen. Ibtisam, hans informationskompetencelærer, har igen stillet krav om, at de skal tale med den lokale bibliotekar for at løse opgaven om den store forvaltningsreform i år 2005.

25 år - det er godt nok mange år siden – tænk at bibliotekerne gider opbevare alt det gamle skrammel. Man må dog sige, at de passer godt på det!

Vi befinder os i én af de mange større byer i Danmark år 2030 - en typisk dansk storby med et aktivt erhvervsliv.

Med kommunesammenlægningerne forsvandt de dynamiske små nærsamfund og de lokale servicetilbud. Heldigvis lykkedes det at omstille mange ledige hænder fra landbrug og fiskeri, så mange små fremstillings- og servicefirmaer er nu søgt til byen, hvor man har arbejdspladsen i bekvem afstand og adgang til samfundets tilbud til borgerne: forvaltning, uddannelse, transport, fritids- og kulturtilbud er samlet indenfor en snæver radius centralt i byen.

Tilbuddene er døgnåbne 7 dage om ugen.

Byen er omgivet af spredte beboelsesområder samt skov og strand. Landskabet gennemskæres af handicapvenlige højhastighedsbaner, der alle fører ind til midten af byen. På centrale steder er der placeret signalmaster, der forbinder indbyggernes trådløse netværk og muliggør kommunikation på tværs af bestående nationale grænser.

Politikerne har taget konsekvensen af, at befolkningen er blevet træt af det gamle samfunds konstante krav om ansvar for egen læring. Presset fra det evindelige informationsbombardement blev simpelthen for meget. Folk er blevet sløve og finder sig stiltiende i maskinernes dominans i erhvervslivet såvel som forskningen.

For dog at sikre et minimum af veluddannede mennesker i samfundet er det blevet besluttet, at elever helt ned til børnehaven skal dokumentere et større selvstændigt opsøgende informationsarbejde mindst to gange om året. Det er lærerens ansvar at definere opgaverne nærmere og validere elevernes besvarelser efter den nye internationale 6-punkts karakterskala.

Biblioteket er et kæmpe stort glashus, men vinduerne er udvendigt dækket af træpersienser, der forhindrer det skarpe og mere eller mindre konstante sollys i at nedbryde de materialer, der står på hylderne indenfor.

Besøgende kan ikke se ind, så man ved aldrig på forhånd, om der er andre på biblioteket; men når man først er kommet indenfor - og keder sig ved at kigge i de gamle ting - kan man kigge ud på dem der kommer forbi og forestille sig deres liv.

Det kan Philip godt lide at bruge tiden på.

Nogen gange sætter han sig endda ned på den største station for højhastighedstogene for bare at sidde og kigge. Engang i mellem kommer der én forbi han kender enten fra undervisningen eller fra Quidditch. Så sludrer de lige lidt sammen om det nyeste spil eller hvor dyrt det er blevet at sende et gammeldags håndskrevet brev.

Opgaven om forvaltningsreformen er nu egentlig meget sjov, synes Philip efterhånden.

Ibtisam skrev på chatten, at de skulle tage ind på biblioteket, fordi reformen er så gammel - og fordi det dengang ikke var al information, der blev gemt elektronisk. Bibliotekaren kan vise, hvordan man finder det relevante materiale, og hun fortæller også hvad der er godt og hvad der er skidt, inden man begynder at koge det hele sammen til opgaven.

Man skal bare huske at bestille tid, så man er sikker på, at der er en at tale med ansigt til ansigt.

Philip har bestilt en times vejledning sammen med Isabella. Hun plejer at være effektiv og god til at snakke med bibliotekarerne, så det ikke er noget problem at få dokumentationen for deres indsats. Bibliotekaren giver dem en seddel med, der beviser at de har været der og løst prøveopgaverne. Derudover er Isabella også bare meget sød og rar at være sammen med.

Der er mange mennesker på biblioteket i dag. Isabella og Philip ser næsten hele holdet fra informationskompetence – alle griner lidt til hinanden og kigger ned i jorden! Det er lidt flovt hele tiden at gøre præcis hvad læreren beder dem om og komme på samme tid, men hvad – det er jo det de har fået besked på, og så er alle glade!

Isabella og Philips bibliotekar er en sød midaldrende dame, der præsenterer sig som Hanne. Hun ligner Philips mor, synes han. Efter en gennemgang af en masse informationsbaser og opgaver heri, giver Hanne dem alle mulige papirer – en rapport fra noget der hed Strukturkommissionen, en tale fra Statsministeren, to landkort, der viser Danmark før og efter o.s.v - o.s.v.

Vigtige udtalelser er markeret, så de er lige til at trække ud og ind i opgaven. De får det hele i to kopier, så de kan arbejde derhjemme hver for sig.

Bibliotekarrollen – kompetencerne og uddannelsen

På baggrund af udsagnene på fokusgruppe-seminaret i Kolding (jf. s. 24) vil vi her fokusere lidt nærmere på bibliotekarrollen, som den fremstår i de fire scenarier, og de kompetencer, vi mener den forudsætter. Endelig vil vi gøre os nogle betragtninger vedrørende krav til bibliotekaruddannelsen.

Oplevelsens sted

Bibliotekaren er her en *eventmager*, som arrangerer oplevelserne/begivenhederne så de passer til de forskellige konsumentgruppers ønsker og behov.

Bibliotekaren er en ekstrovert person med overblik over mulighederne.

Bibliotekaren er generalist på det kulturelle område.

Empati er nødvendig for at konsumenterne kan få de tilbud de gerne vil have.

Udviklingsvejen

Bibliotekarerne spiller her en vigtig rolle som *inspiratorer* for de søgende og lærende brugere, der typisk vil være i en livslang læringsproces.

Bibliotekarerne er ekstroverte med gode formidlingsevner såvel sprogligt som skriftligt og virtuelt.

Empati er her en meget vigtig kompetence, da der formidles og informeres på brugerens betingelser og til brugerens bedste.

Derfor har subjektivitet afløst den objektive formidlerholdning: brugeren guides og får hjælp til at sortere i informationsmængderne.

Baggrunden for at bibliotekarerne kan dette, er at de er faglige specialister med et dybtgående kendskab til deres områder. De holder løbende deres faglige viden ved lige, og dette sætter dem i stand til at vurdere og tage faglig stilling.

Tomhedens plads

Her er der formelt set hverken noget fysisk bibliotek eller egentlige brugere.

Men nogen skal jo sørge for det, der strømmer ud af Mainframe'n.

Så skulle vi give et bud på en slags bibliotekarrolle her, må det blive en rolle som *programmør*.

Da andre allerede har foretaget udvælgelsen, kræver det at man som medarbejder er autoritetstro - og formentlig vil det heller ikke skade at være lidt introvert.

Holdepladsen

Her bliver bibliotekarrollen at være *kustode* for de nedarvede samfundsværdier.

Vi tror der er en tendens til introverthed. I hvert fald fremgår det, at det er brugeren der snakker sig til rette med bibliotekaren.

Samtidig er det dog nødvendigt med en god portion servicemindedhed.

Bibliotekaren skal kunne brugerdifferentiere, for at afgøre hvilken skuffe i den store "videnskommode" der skal åbnes til hvilken aldersgruppe og brugerkategori.

Ligeledes er det vigtigt at kunne systematisere og placere informationen i de rette skuffer.

	Oplevelsens sted	Udviklingsvejen	Tomhedens plads	Holdepladsen
Bibliotekarrollen	Eventmager	Inspirator	Programmør	Kustode
Kompetencer	Ekstrovert Overblik Generalist Empati	Ekstrovert Formidlingsevne Specialisering Empati Subjektivitet Faglig holdning/stillingtagen	Introvert Autoritetstro	Introvert Serviceminded Brugerdifferentierer Systematisering af information

Nye krav til uddannelsen?

Efter vor mening kan de her beskrevne bibliotekarroller nok give anledning til også at overveje den uddannelse, som skal danne baggrund for den bibliotekariske virksomhed.

Først og fremmest tror vi, at det er nødvendigt med en langt mere bevidst rekruttering til uddannelsen end vi kender det i dag.

Man kunne ligefrem sige, at de studerende skal castes til de roller de skal spille i deres fremtidige job.

Bacheloruddannelsen på Danmarks Biblioteksskole havde i 2003 samlet 386 ansøgere, hvoraf 267 (69%) havde bibliotekaruuddannelsen som 1. prioritet. Der blev optaget 260 studerende. Adgangsgennemsnittet var 7,5 (Kbh.) og 6,6 (Aalb.)³. Ganske vist er det fortsat de såkaldte 'små årgange', men disse lave adgangsgennemsnit er efter vores mening alarmerende for en uddannelse, som lever af at vide mere end den generelle borger, og det giver alt andet lige et fingerpeg om hvilket engagement de kommende bibliotekarer går til opgaven med.

Med en større selvforståelse for bibliotekarjobbet på forhånd og et deraf afledt engagement tror vi, at det gør mindre om der indgår et egentligt praktikforløb i uddannelsen.

Man kunne godt forestille sig en uddannelse, hvor der foruden de bibliotekariske redskabsfag også lægges vægt på formidlingsteknikker, formidlingspædagogik og færdigheder inden for "salg og service". Desuden vil det set i lyset af det generelt stigende uddannelsesniveau hos brugerne nok være på sin plads - i højere grad end tilfældet er nu - at give de studerende mulighed for at specialisere sig specifikt indenfor faget eller tilstødende felter. For at bibliotekaren også skal være værdifuld og brugbar for brugerne i fremtiden kræver det, at bibliotekaren kan levere mere end almen, generel viden. Dette kræver også i højere grad fortolkning og vurdering af informationer frem for kun at stille disse til rådighed.

Og så er der jo lige det med teknologikompetencerne.

I 2030 vil IT-færdighederne være på meget højt niveau hos de studerende og brugerne generelt, som jo har fået undervisning heri lige fra folkeskolens yngste klasser. For bibliotekaruuddannelsen vil det være vigtigt, at der hele tiden fokuseres på udviklingen af og undervisning i brugen af kommunikationsteknologier, som kan understøtte biblioteksvirksomheden.

Uddannelsen	Bevidst rekruttering Krav om engagement Mere specialviden Mere formidlingspædagogik Mere salg & service Mere informationsteknologisk viden
--------------------	---

³ Biblioteksskole, Danmarks: Optagelsestal 2003. Tilgængelig 1.3.2003:
<http://www.db.dk/studievejl/optagelse03.htm>

Sammenfatning

Denne rapport har haft til formål at skabe overblik over tendenser i samfundsudviklingen og på baggrund heraf at give et bud på udviklingen på biblioteksområdet. Rapporten er også tænkt som et oplæg til en videre debat om bibliotekarrollen.

Afsnittet *Punkt nedslag i biblioteksudviklingen i udlandet*

Beskriver initiativer på biblioteksfronten med hensyn til emnet "Fremtidens Folkebiblioteker" i 4 europæiske og 1 asiatisk land samt USA.

Kun i Holland halter det lidt med at udvikle strategier og handlingsplaner for fremtiden.

Derimod er man i Singapore næsten lysår foran når det gælder udviklingen af reelle digitale og virtuelle biblioteker. Her tager man udgangspunkt i brugernes behov og hvordan de kommunikerer uafhængigt af tid og sted i den 'virkelige' verden.

Hovedkonklusionerne er:

- Udvikling af borgernes informationskompetence er central til støtte for den livslange læring
- Øget markedsføring er nødvendig med særlig fokus på ikke-brugere
- Øget samarbejde med øvrige offentlige institutioner er nødvendig, herunder især med uddannelsesinstitutioner
- Tilpasning til brugeres behov og muligheder er nødvendig
- Der er stadig mange ikke-brugere
- Nytænkning af biblioteket som sted er nødvendig - ikke kun som et fysisk sted med fysiske materialer
- Biblioteket må forholde sig aktivt sig til samfundsudviklingen og de deraf følgende love, som på forskellig vis influerer på folkebibliotekernes primære formål og mission i samfundet

Afsnittet *Tendenser i dansk biblioteksudvikling omkring årtusindskiftet*

Beskriver den danske udvikling siden starten af 1990'erne. En statslig informationspolitik har været i høj kurs og har sammen med UBIS-rapporten dannet baggrund den nye Lov om Biblioteksvirksomhed i 2000. Med denne lov indvarsles begrebet det hybride bibliotek som både omstiller sig til nye teknologier og forvalter og formidler kulturarven uanset medie. Loven har skabt rammer og betingelser og været befordrende for udvikling, eksperimenter og kompetenceudvikling.

Afsnittet *Visioner om fremtidens samfunds- og biblioteksudvikling – udvalgte tendenser*

Er en oversigt over de stikord/buzzwords til samfunds- og biblioteksudviklingen, som projektgruppen har noteret under research og litteraturstudier.

Afsnittet 4 scenarier for Folkebiblioteket 2030

Indeholder dels en beskrivelse af forløbet af fokusgruppe-seminaret i Kolding den 25. november 2003

Fokusgruppen havde til opgave at finde en konsensus for visioner om:

- folkebibliotekets samfundsmæssige og politiske rolle
- folkebibliotekets position i samfundet
- folkebibliotekets opgaver

Fokusgruppens konklusion blev - efter en lang og spændende proces hvor nøglefaktorer for udviklingen blev beskrevet - at folkebibliotekets politiske og samfundsmæssige rolle i 2030 karakteriseres ved, at folkebiblioteket står over for en ny type brugere: det lærende og det søgende menneske hhv. det ikke-lærende og ikke-søgende menneske.

Det komplekst lærende og søgende menneske vil befinde sig på et stadig højere og mere specialiseret niveau, og det vil betyde at kompetenceniveauet og krav til service hæves.

Efterfølgende bringes de 4 scenariehistorier, som projektgruppen har forfattet på baggrund af seminaret.

Afsnittet Bibliotekarrollen – kompetencerne og uddannelsen

Beskriver på baggrund af fokusgruppe-seminaret og scenariehistorierne bibliotekarrollerne og de kompetencer, som er nødvendige for at agere som bibliotekar i de 4 scenarier.

Afslutningsvis diskuteres bibliotekaruddannelsen, hvor der efter projektgruppens mening bør ske en mere bevidst rekruttering, og hvor krav om engagement, mere specialviden og gode formidlingsevner må være et must.

Litteraturliste til yderligere inspiration

Beck Jørgensen, Torben (Red.) (2003): *På sporet af en offentlig identitet – værdier i stat, amt og kommuner*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Brophy, Peter (2001): *The library in the twenty-first century – new services for the information age*. Library Association Publishing. London.

Castells, Manuel (2003): *Internet galaksen. Refleksioner over Internettet, erhvervslivet og samfundet*. Århus: Systime

Erhvervs- og Boligstyrelsen (2003): *Kortlægning & analyse af byernes udfordringer. Cases – 13 byer*

Tilgængelig via: http://www.ebst.dk/file_case_byernes_udfordringer.1117

Formidlingens kunst Et fælles ansvar for børn og kultur
Handlingsplan for Børnekulturens Netværk 2004-2005

Tilgængelig via: <http://www.bs.dk/publikationer2.ihtml?id=3504>

Frønes, I. & Brusdal, R. (2001): *På sporet af den nye tid. Kulturelle varsler for en nær fremtid*. Gyldendal Uddannelse.

Gislason, Gabriel Bier (2004): Samplergenerationen. *Weekendavisen* 23.-29. januar 2004. Sektion Kultur, s. 12

Hannabuss, Stuart (2001): Scenario planning for libraries. *Library Management*, 22 (4/5), s. 168-176

Herløv Petersen, Arne (1997?): *Bibliotek 2005 – 4 scenarier*. København: Teknologirådet

Jansen, Torben Bo (2000): *Danmark om ti år – ti brikker til et nyt billede*. Vejle: Kroghs Forlag

Jensen, Rolf (2003): *The dream society – hvordan det kommende skift fra facts til følelser vil påvirke erhvervslivet og vor hverdag*. Jyllands-Postens Erhvervsbogklub. 2. udgave.

Jochumsen, Henrik & Casper Hvenegaard Rasmussen (2000): *Gør biblioteket en forskel?* København: Danmarks Biblioteksforenings Forlag

Johannsen, Carl Gustav (2003): *Mod betaling...*

Tilgængelig via: <http://www.bs.dk/publikationer2.ihtml?id=3260>

Lindhardt, Jan (2003): *Frem mod middelalderen – mennesker og medier i det åbne rum*. København: Gad

Nilsen, Svein (2000): Planning a new library structure. A pioneering project. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 33 (4), s. 23-30

Nilsson, Sven (2004): *Det gode budskab. På samme hammel slutrapport*. Tilgængelig via: <http://www.bs.dk/publikationer2.ihtml?id=3097>

O'Connor, Steve, Leonie Blair & Brenda McConchie (1997): Scenario planning for a library future. *Australian library journal*, 46 (2), s. 186-194

Skovgaard, Lars Erik (2004): Tid og ro bliver fremtidens luksus. *Berlingske Tidende* 17. januar 2004

Taylor, Charles (2003): *Modernitetens ubehag – autenticitetens etik*. Århus: Philosophia

Thorhauge, Jens (2002): *Danish library policy. A selection of recent articles and papers*. København: Biblioteksstyrelsen

Oplæg fra konferencer:

Bibliotekarforbundets Lederseminar 2003. Visionære valg. Bibliotekslederen som visionsskaber. Tilgængelig via
<http://www.bf.dk/lon/ledelse/lederseminar2003/index.htm>

Biblioteksledermødet 2003. Brugerundersøgelser og fremtidens bibliotek. Tilgængelig via:
http://www.bs.dk/vis_pub.ihtml?id=3371&fil=http://www.bs.dk/moeder/ledermoede03

Biblioteksstyrelsens Nettjenesteseminar 2003. Indlæg ved Jens Lauridsen om Fremtidens hybride bibliotek:
http://www.bs.dk/index.ihtml?side=http://www.bs.dk/Indeks_post.ihtml?id=3491

Koldingkonference 2003. Fremtidens Bibliotek. Tilgængelig via:
http://www.koldingbib.dk/aktuelt/fremtidens_bibliotek/default.asp?show=frame&id=0